

קול צופיין

קול צפ"ן נשא קול יחדו ירגנו

ויקרא תשע"ט | השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

תְּשׁוּעָתָם הִי יֵת לְנֶצַח

וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרַעַם

ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים

כותב הרמב"ם: "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם". המגילה לא בטלה כי פורים לא יתבטל, אע"פ שהרדיפות של המן וחבריו יפסיקו. "ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר (ישעיהו ס"ה) 'כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני' ימי הפורים לא יבטלו שנאמר (אסתר ט') 'ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם' (מדרש משלי פרשה ט). ובאמת צריך להבין מהו הדבר הנצחי שיש בפורים ובמגילת אסתר.

מרדכי פועל בנצח

גם מרדכי היהודי הוא דמות נצחית. מרן הרב אליהו זצוק"ל הראה לי פעם את הגמרא במנחות (סד ע"א) שמספרת כי בימי בית שני הייתה תקופה שבה לא היו שעורים לעומר ולא חטים לשתי הלחם מחמת מלחמות אחים, והיה שם חרש אחד שרמז להם איפה יש חטים ושעורים ולא הבינו. היה שם אדם בשם מרדכי, והוא הבין ופירש להם. אומרים שם התוספות: "פירש בקונטרס דהוא מרדכי שהיה בימי אחשורוש ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך. ונראה על שם מרדכי הראשון היו נקראין הממונים על שמו לפי שאינם ממנים אלא בקיאים בעלי שכל מודע".

קיומו הנצחי של מרדכי נרמז גם בכך שמקורו מן התורה הוא "מור דרור", שתרגומו "מירא דכיא" והוא אחד המרכיבים המרכזיים של שמן המשחה שנקרא "דרור" כי הוא נקי מן הזיוף ומן התערובות. השמן הזה נעשה על ידי משה רבנו ונשאר בשלמותו עד סוף כל הדורות. ומרדכי נרמז בו כי מידתו היא בנצח (האר"י ספר הליקוטים - ספר שופטים - פרק ט).

אתקנך - אנתקך מהנצח

הנצחיות של מרדכי היהודי רמוזה במגילת אסתר במילים: "אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יְכִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל" (אסתר ב. ו). כדי להבין את העניין צריך להבין מה היה מיוחד בגלות יכניה שקשורה לנצח, שהרי יכניה מלך יהודה מלך כשהיה בן שמונה

עשרה ועשה הרע בעיני ה' (מלכים ב כד ח), ובגלל רשעותו אלוקים נשבע לנתק אותו: "חִי-אֲנִי נָא-ה' כִּי אִם-יִהְיֶה כְּנִיחוֹ בֶן-יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה הַזֶּה וְהָיָה עַל-יַד יָמָיו כִּי מָשָׁם אֶתְקַנָּךְ" (ירמיהו כב.). אפילו אם יהויכין יהיה קרוב אלי כמו חותם, אנתק אותו ממני ואזרוק אותו אל ארץ זרה (רש"י שם).

לא יצלה מזרעו איש יושב על כסא דוד

אחרי שירמיהו מזכיר את שבועת ה' הנוראה הזאת, הוא מקונן על המלך הצעיר שכל כך לא הצליח והוכרחו הוא וזרעו לצאת לגולה. "הַעֲצֵב נַפְשִׁי נְפִיץ הָאִישׁ הַזֶּה כְּנִיחוֹ אִם כָּלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ מִדּוֹעַ הַטָּלוֹ הוּא וְזֵרְעוֹ וְהַשְׁלִכּוּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ". בגלות הוא עתיד למוות בלי צאצאים שימשיכו את מלכות בית דוד. "אָרֶץ אָרֶץ אָרֶץ שְׁמַעִי דְּבַר ה'. כֹּה אָמַר ה' כְּתֹבוּ אֶת-הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי גֵבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו, כִּי לֹא יִצְלַח מִזְרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל-כֶּסֶף דָּוִד וּמִשְׁלַל עוֹד בִּיהוּדָה" (ירמיהו כב.).

גלות יכניה - הגלת שלומים

על גלות יהויכין מספרים חכמינו: "כִּינן שְׁהָרְגוּ נְבוּכַדְנֶצַּר (ליהויקים), הַמְלִיךְ אֶת יְכִיָּה בְּנוֹ תַּחְתָּיו וַיָּבֶד לוֹ לְבָבָל, יָצְאוּ כָל בְּנֵי בָבֶל לְקִלְסוֹ. אָמְרוּ לוֹ, מַה עֲשִׂיתָ? אָמַר לָהֶם, יְהוֹיָקִים מָרַד בִּי וְהִרְגִּיתִי וְהִקְלַכְתִּי אֶת יְכִיָּה בְּנוֹ תַּחְתָּיו. אָמְרוּ לוֹ: מִתְּלָא אָמַר, גֹּדֵר טָב מִקְּלָב בִּישׁ לֹא תִרְבִּי גֹדֵר בִּישׁ מִקְּלָב בִּישׁ עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה. מִיָּד שָׁמַע לָהֶם". אמרו לו חכמי בבל כי המשל אומר שגור כלבים טוב לא יצמח מגזע של כלבים רעים, והתכוונו בזה ליהויקים שהיה אביו של יהויכין והיה רע בעיניהם.

בא נבוכדנצר להוריד את יכניה ממלכותו. "עֲלֶה וְיֹשֶׁב בְּדָפְנֵי שֶׁל אֲנִטוּכָא. יִרְדֶּה סְנֵהֲדִי גְדוּלָּה לְקִרְאָתוֹ וְאָמְרוּ לוֹ הִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל בֵּית זֶה לִיחְרֹב? אָמַר לָהֶם: לֹא, אֵלָּא, אוֹתוֹ שְׁהִמְלַכְתִּי תַנּוּהוּ לִי וְאֲנִי הוֹלֵךְ לִי. אָזְלִין אֲמָרִין לִיכְנִיָּה נְבוּכַדְנֶצַּר בְּעֵי לָךְ". אמרו סנהדרין ליכניה: נבוכדנצר רוצה להוריד אותך ממלכותך ולשים אותך בכלא. אם תשמע לו, לא תחרב ירושלים.

קיבל יכניה את עצת סנהדרין ויורד לגלות מתוך בחירה. הגלות הזאת לא באה בדרך של מלחמה, אלא בשלום. "הַגְלָתָּ יְהוּדָה כְּלָה הַגְלָתָּ שְׁלֹמִים" (ירמיהו יג יט. רש"י כאן ומסכת בבא מציעא דף לט עמוד א). בזכות זאת היא לא מושמדת על ידי נבוכדנצר כמו היה רגיל. "כִּי-אֶרְצָךְ שָׁחַתָּ, עָמְךָ הִרְגָּתָּ" (ישעיהו יד כ). והשפעתה היא לדורות רבים, עד ימינו.

עמד ופנס כל מפתחות בית המקדש

המאורע הזה מזעזע את יכניה והוא נכנס לבית המקדש להשתחוות וליטול רשות מה'. "מה עשה? עמד ופנס כל מפתחות בית המקדש עלה לראש הגג ואמר, רבוננו של עולם, הואיל ולא זכינו להיות גזברין לפניך עד עכשיו הינו בעלי בתים נאמנים לפניך, מאן ואילך תרי מפתחות לפניך. תרין אמוראין. חד אמר כמי יד של אש ירדה ונטלתן מננו. וחד אמר משעה שזרקן עוד לא ירדו" (ירושלמי שקלים כו ע"א רע"ב שקלים פרק ו).

בוז אבל לא מחריב

הציאה הזאת היא השפלה גדולה, ואעפ"כ מקבל אותה עליו יכניה כדי שלא תחרב ירושלים ולא יחרב המקדש. עם צאתו של יכניה לגלות נכנס נבוכדנצר לירושלים ובוזז את כלי המקדש. "ויצא משם את-כל-אוצרות בית ה' ואוצרות בית המקדש ויקצץ את-כל-כלי הזהב אשר עשה שלמה מלך-ישראל בהיכל ה' כאשר דבר ה'".

אחר כך הוא מגלה לבבל את חשובי הארץ וכמובן את יהויכין ואת משפחתו: "והגלה את-כל-ירושלם ואת-כל-השרים ואת כל-גבורי החיל עשרת אלפים גולה וכל-החרש והמסגר לא נשאר וזלת דלת עם-הארץ. ויגל את יהויכין בבלה ואת-אם המקדש ואת-נשי המקדש ואת-סריסיו ואת אילי הארץ הוליד גולה מירושלם בבלה. ואת כל-אנשי החיל שבעת אלפים וחרש והמסגר אלף הכל גבורים עשי מלחמה ויביאם מלך-בבל גולה בבלה".

מרדכי גלה מעצמו

חכמינו אמרו (במדרש ויקרא רבה מצורע יט ו) שכל הסנהדרין גלו עם יכניה. גם מרדכי היהודי הולך עמהם לגלות שנאמר בו "אשר הגלה מירושלים", "אמר רבא, שגלה מעצמו" (מגילה יג ע"א). עוד למדנו בגמרא שכל גדולי הדור גלו עמהם לבבל. "דכתיב ביה בגלות יכניה (מ"ב כד) וחרש והמסגר - אלף, 'חרש' - שפשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין. 'מסגר' - פיון שסוגרין, שוב אינן פותחין" (גיטין פח ע"א). הם רואים בגלות הזאת שליחות גדולה, וצריך להבין למה סנהדרין גולים ביחד עם צדקיהו, ולמה מרדכי עוזב את בית המקדש ואת ירושלים וגולה עמהם.

ישיבה בגלות מוקדמת

כדי לענות על השאלה הזאת צריך להזכיר את רבן יוחנן בן זכאי, שיצא מיוזמתו מירושלים בסכנת נפשות לפני שנחרב הבית השני והסגיר את עצמו לאספסינוס הקיסר. בפגישתו עם הקיסר ביקש רבן יוחנן בן זכאי מאספסינוס רשות להקים ישיבה ביבנה.

גם רבן יוחנן וגם הסנהדרין בימי יכניה מקדימים את היציאה לגלות, כי הם מבינים שבית המקדש עתיד להיחרב וישראל עתידים לצאת לגלות קשה. אם לא יקום דור חזק של תלמיד חכמים - יתפורר עם ישראל בגלות ויאבד לגמרי. מתוך ראייה עתידית אחרת זו הם מנצלים את שעת הכושר, עוזבים את ירושלים קודם חורבנה, מקבלים רשות להקים ישיבה ומצילים את עם ישראל לדורותיו. מהישיבה של דור יכניה קמים עזרא ונחמיה וכל חכמי הדורות. מהישיבה של רבן יוחנן בן זכאי קמים רבי אליעזר ורבי יהושע, רבי עקיבא ורבי שמעון בר יוחאי. קמים כל התנאים וכל האמוראים ונשארת התורה לדורי דורות עד ימינו אלו.

צדקה עשה ה' - שלא תשתכח תורה שבעל פה

חכמינו במדרש (תנחומא נח א) הסבירו שהגלות המוקדמת הזאת היא צדקת ה' כדי שלא תשתכח מהם תורה שבע"פ (גיטין פח ע"א, תנחומא נח א). "ולפיכך קבע הקדוש ברוך הוא שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה

ומתקבצין שתי פעמים בשנה באדר ובאלול מכל המקומות ונושאים ונותנים במלחמתה של תורה עד שמעמידין דבר על בוריו והלכה לאמתה ומביאים ראייה וזמן המקרא וזמן המשנה וזמן התלמוד כדי שלא ישלול ישראל בדברי תורה, שנא' (תהלים קיט) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, (שם, תהלים כ"ט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

שלשלת החכמה והנבואה

ה' שמר על שתי הישיבות שהוקמו על ידי חכמי ישראל בבבל בימי יכניה ויונתן שתי ישיבות לא ראו שבי ולא שמד ולא שלל, ולא שלט בהן לא יוון ולא אדום והוציאו הקדוש ברוך הוא י"ב שנה קודם חורבן ירושלים בתורתן ובתלמודן שכן כתיב "והגלה את-כל-ירושלם ואת-כל-השרים ואת כל-גבורי החיל עשרת אלפים גולה וכל-החרש והמסגר לא נשאר וזלת דלת עם-הארץ" (מלכים ב כד). וכי מה גבורה יש בבני אדם ההולכים בגולה?

הגבורה הייתה לנצל את שעת הכושר, לעזוב את ירושלים בבנייה מתוך ראייה קדימה, ולהקים את התורה בגלות. והם מצליחים. "שעיקר החכמים והנביאים לבבל גלו, והם יסדו את התורה וקבעו ישיבה בנהר פרת מימי יהויכין מלך יהודה ועד היום הזה, והם היו שלשלת החכמה והנבואה, ומהם תורה לכל העם יוצאת. וכבר הודענו לכם שממעיין אחד הכל שותין, והתחזקו במה שהחכמים דורשין לכם, ובתלמוד שלמדו לכם, ואל תטו ימין ושמאל מאחרי כל דבריהם, שכן כתוב 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה'" (דברים י"ז תשובה מר צמח גאון יעקב).

גלו לבבל, שכינה עמכם

כדי שהם יוכלו לשמור את עם ישראל בגלות ולא להיאבד בין הגויים, ירד הקב"ה לגלות עם יהויכין והסנהדרין והחרש והמסגר ומרדכי היהודי עמכם: "תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, בא וראה, כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שביבב מקום שגלו, שכינה עמכם. גלו למצרים, שכינה עמכם וכו' גלו לבבל, שכינה עמכם, שנאמר, (ישעיה מג) 'למענכם שלחתי בבלה'. ואף כשהם עתידין ליגאל, שכינה עמכם, שנאמר, (דברים ל) 'ושב ה' אליהם את שבותם, וירחמם'; 'והשיב' לא נאמר, אלא 'ושב', מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמכם מבין הגליות".

בית כנסת לשכינה, מאבני ירושלים

ממשיכה הגמרא ושואלת: איפה נמצאת השכינה בבבל? ועונה "אמר אביי, בבי כנישתא דהוצל, ובבי כנישתא דשף ותיב בנהר דעא" (מגילה כט.). והסביר שם רש"י שבית כנסת שנקרא "דשף ותיב", שתרגומו הוא גלה והתיישב. הכוונה לשכינה שיצאה ממקומה בירושלים בעת גלות יהויכין והתיישבה בבבל בבית כנסת דשף ותיב. בית כנסת זה נבנה מאבנים שלקחו הגולים בימי יכניה מירושלים. ולא רק אבנים מירושלים היו בו, אלא השכינה שהייתה בירושלים. על כן "אמר אביי, תיתי לי, דכי מרחיקנא פרסה, עיילנא ומצלינא בגוה". אומר אביי: כל פעם שאני נמצא במרחק פרסה מבית כנסת זה, אני מהדר להתפלל בו.

מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה

ירמיה (כד) מתנבא על כל הגולים עם יכניה את הנבואה הזאת: "הר'אני ה' והנה שני דודאי תאנים מועדים לפני ה' ה'". דוד אחד של תאנים טבות מאד בתאני הבקרות ודוד שני של תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרע. ה' מסביר לירמיהו ולכל ישראל שהתאנים הטובות הם הגולים שגלו לבבל עם יכניה מלך יהודה. הם יזכו לחזור לארץ ישראל. "כן אפיר את גלות יהודה אשר שלחתי מן המקום הזה ארץ פשדים לטובה; ושקמתי עיני עליהם לטובה והשבתים על הארץ הזאת ובגיתים ולא אהרס ונטעתיים ולא אתוש".

כדי שעם ישראל יישמר בגלות ולא יאבד בין הגויים, ירד הקב"ה לגלות עם יהויכין והסנהדרין והחרש והמסגר ומרדכי היהודי עמכם

החזרה הזאת תהיה כעבור שבעים שנה: "כִּי־כֹה אָמַר ה' כִּי לִפִּי מְלָאֵת לְבַבְךָ שְׂמֵחָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמֵתִי עֲלֵיכֶם אֶת־דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהַשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה: כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת־הַמַּחְשְׁבֹת אֲשֶׁר אֲנִי חָשַׁב עֲלֵיכֶם נָאִם ה', מַחְשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לְתֵת לָכֶם אַחֲרֵית וְתִקְוָה" (ירמיהו כט).

כִּי יָשְׁבוּ אֵלַי בְּכָל לַבָּם

למרות שהם בגלות, ה' מובטיח להם שהוא יהיה איתם וישמע תפילותם. "וְקִרְאתֶם אֵתִי וְהִלַכְתֶּם וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אֲלֵיכֶם: וּבְקִשְׁתֶּם אֹתִי וּמָצְאתֶם כִּי תִדְרָשְׁנִי בְּכָל־לַבָּבְכֶם". בסופו של דבר התפילות יתקבלו והם ייגאלו: "וְנִמְצְאתִי לָכֶם נְאֻם־ה' וְשִׁבְתִּי אֶת־שְׁבִיתְכֶם שְׁבוֹתְכֶם וְקִבְצֹתִי אֶתְכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם וּמִכָּל־הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם־ה' וְהִשְׁבֵּתִי אֶתְכֶם אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הִגַּלְתִּי אֶתְכֶם מִשָּׁם" (ירמיהו כט). בגלות זו תזכו גם לחזור בתשובה: "וְנִתַּתִּי לָהֶם לֵב לְדַעַת אֹתִי כִּי אֲנִי ה' וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים כִּי יָשְׁבוּ אֵלַי בְּכָל לַבָּם" (ירמיהו כד).

"באותה שעה ישבה סנהדרין גדולה על דעתה ואמרו בימינו מלכות בית דוד פוסקת? אותו שכתבו בו (תהלים פט) 'וכסאו כשמש נגדי'. מה נעשה? נלך ונפייס לגדלת, וגדלת למלכה, ומלכה למלך. הלכו ופייסו לגדלת וגדלת למלכה ומלכה למלך" (ויקרא רבה מצורע פרשה יט סימן ו). חכמינו אמרו שלאשתו של נבוכדנצר קראו שמירעם. הלכו חכמים ושידלו את האומנת של שמירעם שתשכנע את שמירעם שתשכנע את בעלה לתת אפשרות ליכניה להתייחד עם אשתו כדי שיוולדו לה ילדים ותמשיך מלכות בית דוד. התוכנית פועלת. "כיון שבא נבוכדנצר להזקק לה אמרה לו: את מלך ויכניה אינו מלך? אתה מבקש תפקידך ויכניה אינו מבקש תפקידו? מיד גזר ונתנו לו אשתו. וכיצד שלשלו לו? ר' שבתי אמר דרך קנקלין שלשלו לו (דור החלונות של הכלא שלשלו בחבלים את אשת יכניה) ורבנן אמרי: פתחו המעזיבה ושלשלו לו".

מה שחכמים לא ידעו הוא שיכניה חזר בתשובה. "כיון שבא להזקק לה אמרה כשושנה אדומה ראיתי. פרש ממנה. מיד הלכה וספרה וטהרה וטבלה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: בירושלים לא קיימתם מצות זיבה ועתה אתם מקיימים? שנאמר: 'גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור' (זכריה ט) נזכרתם אותו הדם שבסיני, בשביל כן שלחתי אסיריך! אמר רבי שבתאי: לא זו משם עד שמחל לו הקדוש ברוך הוא על כל עונותיו. על אותה שעה אמר: 'כלך יפה רעיתי ומום אין בך' (שיר השירים ד). יצתה בת קול ואמרה להם: 'שובו בניו שובבים ארפא משובותיכם' (ירמיה ג)".

תשובה מתירה נדרים

באותה שעה עושה ה' התרה על השבועה שנשבע, לפיה לא יהיו ליכניה צאצאים ממשיכים את מלכות בית דוד. כך אומרת הגמרא במסכת סנהדרין (לא ע"ב): "רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, גְּלוּת מְכַפֶּרֶת עַל הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר: 'כֹּה אָמַר ה', פָּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה גְּרִירִי, גָּבֵר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו, כִּי לֹא יִצְלַח מִזֶּרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוָד וּמִשָּׁל עוֹד בְּיְהוּדָה". אבל אחרי שירד לגלות וחזר בתשובה, הותרה השבועה. שכן כתוב בדברי הימים א (ג יז): "וּבְנֵי יְכִינָה אֲשֶׁר שָׁאֲלַתִּיאל בְּנוֹ: וּמִלְכִּיָּם וּפְדִיָּה וְשִׁנְאָצֵּר יִמְקִיָּה הוֹשָׁמָע וְנִדְבִיָּה: וּבְנֵי פְדִיָּה זֶרְבָּבֶל וְשִׁמְעִי וּבְנֵי־זֶרְבָּבֶל מִשְׁלֵם וְחַנְנִיָּה וְשִׁלְמִית אַחֲוָתָם". והרשימה ארוכה. חכמינו אמרו שהשמות של הילדים הם על שם המאורעות שקראו לו. אָסֵר - על שם המאסר. שְׁאֲלַתִּיאל - על כך שה' נשאל על שבועתו בבית דין של מעלה והותרה השבועה. גַּם עַל זֶרְבָּבֶל דִּרְשׁוּ חֲז"ל שֶׁנֶּזְרַע בְּבָבֶל. בדרך זה של חז"ל לא קשה לדרוש גם את השמות האחרים של בניו "וּמִלְכִּיָּם וּפְדִיָּה וְשִׁנְאָצֵּר יִמְקִיָּה הוֹשָׁמָע וְנִדְבִיָּה". כמו גם השמות של שְׁמִיעִי מִשְׁלֵם חַנְנִיָּה וְשִׁלְמִית אַחֲוָתָם.

זרובבל זוכה לייסד את הבית השני. "יְדִי זֶרְבָּבֶל יִסְדּוּ הַבַּיִת הַזֶּה וְיִדְּיוּ תִבְצָעָה וְיִדְעָתָ כִּי ה' צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם", והוא גם זוכה להקים את חומות ירושלים בשנים יותר מאוחרות, אחרי שעלה לארץ ישראל ושינה את שמו לנחמיה, על שם הנחמה שה' מנחם את עמו ומשיבם לארץ ישראל.

מְבִית כָּלָא - מַעַל כֶּסֶף הַמְּלָכִים

ירמיהו כתב את ספר מלכים ואת ספרו (ב"ב טו ע"א). לא לחינם הוא בחר לסיים את שני הספרים הללו בסיפור הוצאתו של יכניה מכלאו סיפור שמבטא את התשובה שלו, את התרת השבועה ואת הצלחת הפעולה שלהם. "וַיְהִי בַשָּׁלְשִׁים וּשְׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּשָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעָשְׂרִים וּשְׁבַע יָחֻדָּשׁ נָשָׂא אִוִּיל מֶרְדֵּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בְּשָׁנַת מָלְכוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה מִבֵּית כָּלָא". מלבד השחרור הבלתי צפוי, הוא מדבר איתו נכבדות ושם את כסאו מעל כל המלכים שנשארו בבבל:

מכנינים את הגאולה

תָּן לִי יְכִינָה וְחִמְיָה

הזכרנו בתחילה שיש דמיון גדול בין מעשה רבן יוחנן בן זכאי למעשה חכמי דורו של יכניה. אלה ואלה רואים את העתיד בחינת חכם עדיף מנביא ופועלים לשמור על הקיום של עם ישראל בגלות הקשה והארוכה. מלבד השמירה על העם הם גם מכנינים במעשיהם את הגאולה העתידה. רבן יוחנן בן זכאי מבקש מאספסיוס שלוש בקשות: "תָּן לִי יְכִינָה וְחִמְיָה, וְשׁוֹשִׁילְתָּא דְרַבִּנָּא גְּמַלְיָא, וְאִסְוֹתָא דְּמִסְיִין לִיהַ לְרַבִּי צְדוֹק" (גיטין נה). רבן יוחנן בן זכאי שומר שלא תיכרת שלשלת הדורות של בית דוד באמצעות שלשלת רבן גמליאל מצאצאי בית דוד.

רבן יוחנן מבקש גם את רפואתו של רבי צדוק, שהיה יושב בתענית ארבעין שנים כדי שלא תחרב ירושלים. הסביר הר"ג אברהם שפירא צדוק"ל, כי רבן יוחנן בן זכאי רצה שהתלמידים בישיבה ביבנה ימשיכו את שושלת הדורות ולא יבנו תורה חדשה לעצמם. שיראו כי תלמיד חכם צריך להיות כזה שאוהב את ירושלים בכל ליבו ונפשו, ולא ימציאו להם חלילה תורה שמקדשת את הגלות. כך תיקן רבי יוחנן בן זכאי כמה וכמה הלכות שנועדו להכין את העם לתקופה של הגאולה, והוא דרש את ההלכות הללו על הפסוק: "ציון היא דורש אין לה" - מכלל דבעי דרישה.

ציפייה מאבני ירושלים

רבן יוחנן בן זכאי הלך בדרכם של הסנהדרין שהיו בימי יכניה. גם הם קבעו בלב הגולים את הציפייה לגאולה. שלקחו איתם בגלותם אבנים מירושלים או מבית המקדש, שמו בכליהם וקבעו את האבנים הללו בבית המדרש מיוחד בנהרדעא כדי לעורר את הציפייה לירושלים. כך כותב רש"י: "ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמיהו בגלות, לקיים מה שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו'" (תהלים קב רש"י מסכת מגילה כט ע"א).

מלכות בית דוד יוצאת מבית האסורים

חכמינו במדרש מספרים כי חכמי דורו של יכניה השתדלו השתדלויות מיוחדות על מנת שמלכות בית דוד לא תיפסק ומשיח בן דוד יוכל לקום. הדבר הזה היה מורכב מאוד, כיוון שיכניה היה בכלא של נבוכדנצר שמועולם לא שחרר אסיר. "שֶׁם תִּבְלַל בְּמַדְבָּר וְעָרְיוּ הָרָס, אֲסִירָיו לֹא פָתַח בְּיָתָהּ" (ישעיה פרק יד יז).

"וידבר אתו טבות ויתן את פסא מעל פסא המלכים אשר אתו כבבל", נותן לו בגדי מלכות: "ושנא את בגדי כלאו ואכל לחם תמיד לפניו כל ימי חייו" ומושיב אותו על שולחנו "וארחתו ארחת תמיד נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו כל ימי חייו".

ושמתיך כחותם

צאצאיו של יכניה זוכים לאהבה מיוחדת מהקב"ה. מתקיים בהם מה שאמר שלמה בשיר השירים: "שימי כחותם על לבך כחותם על זרועך כי ענה כמות אהבה". דבר לא מצליח להכריח את האהבה הזאת: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוהא אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזה יבזו לו" (שיר השירים ח ו).

כך נאמר על זרובבל: "ביום ההוא נאם-ה' צבאות אקחך וקבכל בן-שאלתיאל עבדי נאם-ה' ושמתיך כחותם פי-בך בחרתי נאם-ה' צבאות" (חגי ב). רש"י מזכיר לנו שם כי המילים הללו הן כנגד המילים שנאמרו לאביו יכניה: "חי-אני נאם-ה' כי אם-יהיה כנייה בן-יהויקים מלך יהודה חותם על-יד ימיני כי משם אתקנה" (ירמיהו כב). במשמעות ניתוק במילים של תיקון. עכשיו, מרוב אהבה, ה' שם את בנו כחותם על ליבו ועל זרועו. וכלפי מה שנאמר ביכניה "כתבו את האיש הזה ערירי" למדנו שהועילה לו תשובתו ונולד לו זרובבל והושם כחותם.

דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל ירעו

הרבה טובות יצאו מבית מדרש זה שהקימו החרש והמסגר, מרדכי וכל חכמי דורו. עם ישראל הכיר בסמכותם וברוחק ראייתם וקיבל את הקביעות ההלכתיות שלהם. עליהם נאמר: "קנימו וקבלו היהודים עליהם ועל-זרעם ועל כל-הנולדים עליהם, ולא יעבור להיות עושים את שני הנשים האלה, ככתבם וקמנם: בכל-שנה, ושנה" (אסתר ט כז). מפסוק זה למדו חכמים שקיימו וקיבלו היהודים עליהם את כל תורה שבעל פה באותו דור. כל זה מתוך ההערכה הגדולה של עם ישראל לחכמים הללו.

חכמינו אמרו כי בית המדרש שהקימו מרדכי וכל חכמי דורו שמר על ישראל בכל הגלות, וישמור עליו עד ימות המשיח. ו"משם מתחלת הגאולה. משם עולין לירושלים. שנאמר 'ועלו מושיעים בהר ציון' וגו' (עובדיה א) אותה שעה 'והיתה לה' המלוכה". אמר ואמון.

את השיעור המיוחד הזה למדתי ממשנתו של הרב משה צבי נריה זצוק"ל, שהקים עולה של תורה, והדברים הללו כל כך נאים ומתאימים לו ולאורחות חייו.

סיפורים על הרב זצ"ל

תמחה את זכר סדאם חוסיין

מספר הרב שאול דמרי: הימים היו מלחמת המפרץ, ימים של פחד ואימה. הטילים הגיעו למרכז הארץ, והאיומים של סדאם חוסיין נשמעו קרובים מתמיד. באותה תקופה הייתי מנהל המקומות הקדושים, והנה מתקשר אלי הרב זצ"ל ובפיו בקשה, שלקראת ז' באדר נכין את המקווה שבציונו של רבי שמעון בר-יוחאי זיע"א, שכן הוא מתכוון להגיע למקום עם קבוצה של מקובלים כדי שיחד יכנסו למערה על מנת "לשנות את מוחו של סדאם חוסיין".

התרגשתי מאוד מהטלפון הזה. הבנתי שאני שותף למושה גדול במיוחד, שקשור להצלת עם ישראל. וזי יודע אם לא לעת כזאת הגעתי למלכות. הגעתי למקום ללא שהות, ודאגתי שהמקווה יהיה נקי.

בליל ז' באדר הגיע למקום מיניבוס וממנו ירד הרב זצ"ל עם עוד עשרה מקובלים, כולם לבושים חלוקים, כולם עם נרות שחורים מחרס ועם חתיכת קלף, שעליו יכתבו את שמו של סדאם חוסיין לקיים בו "מחה תמחה את זכר עמלק". הם ביקשו שאפתח להם את המערה מצדה האחורי, שם יש שער נעול ולא נותנים לאף אחד להיכנס דרכו. עמדתי שם נרגש כולי, כשראיתי איך השיירה הקדושה הוות מדיקה את הנרות ונכנסת בעד השער הזה.

באותו הזמן הגיע למקום כתב טלוויזיה, שבדרך לא דרך ראה את מה שקורה שם וביקש להיכנס עם המקובלים ולצלם במקום. אמרתי לו שלא יתקרב למקום, כי אפילו גדולי הרבנים לא נכנסים, אלה מקובלים מיוחדים. אף אחד לא יכול להיכנס למערה של רבי שמעון בר יוחאי. אבל הוא אמר שהוא לא מתכוון לוותר על זה, מדובר בזמן שהוא "פריים טיים", שמספר הצופים בטלוויזיה הוא גדול במיוחד. וכך, תוך כדי דבריו, הוא התקרב לפתח המערה. לפתע נשמע קול פיצוץ אדיר. המצלמה שהייתה על כתפיו התפרקה לחלוטין, והוא נפגע כך שנוקל להגיע לבית-החולים "זיו" בצפת. קיבלתי הוכחה נוספת לכך שאין זה כי אם בית אלוהים וזה שער השמים.

כאשר המקובלים, ובראשם הרב זצ"ל, יצאו מן המקום, הרב הרגיע אותי ואמר: אל תדאג, זה נגמר. הוא המשיך ואמר: הפסוק (ישעיהו כו יט) אומר: "כי טל אורת טלף ונאך קפאים תפיל". אל תקרא טלף כי אם טילוף. ואכן, ירדו ט"ל, 39 טילים, ונאך קפאים תפיל - וטיל אחד נפל על אחת ממדינות ערב וגרם למותם של אנשים רבים. אתה עוד תראה, המשיך הרב, בע"ה לפני פורים הכול יתבטל כלא היה. את סופו של הסיפור כולנו יודעים, איזה נס גלוי היה עם הטילים הללו.

מאז ועד היום, בליל ז' באדר אני נוסע לקברו של רשב"י ומקיים שם הילולא. ומה שקורה שם הוא פלא גדול, כי מגיע לשם קהל רב, כמו בל"ג בעומר. זכות מושה רבנו זיע"א וזכות הרב זצ"ל וכל הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

תשובה כהלכה

לו לשתות עראק, וודקה, וויסקי וכדומה? א. יש מצווה אבל זה לא מעכב (כך החיים תרצה ט"ק טו). ב. במקרה כזה מותר לשתות משקאות אחרים. תפילה בתפילות. האם מותר להתפלל מאחורי תחפושות או חולצות עם קריקטורות שונות, כנהוג אצל בני נוער וחיילים? אולי כדאי לקרוא להקפיד לעשות את ההדפסים דווקא מקדימה? מותר להתפלל בעצימות עיניים כדי שלא יסיח את דעתו מהתפילה.

השואה הורסת. הערבים מאמינים שכאשר הם רוצחים יהודים הם עושים מצווה, וכמובן שלגבינו זו רשות לשמה. אך גם אצלנו בתורה יש מצווה להרוג את עמלק, אז במה אנחנו שונים מהערבים? להרוג רוצחים זו מצווה, ולהרוג סתם אנשים זו עבירה גדולה שבגדולות. מי שמשווה בין הריגת הרוצחים להריגת סתם אנשים - הורס את העולם. חייך אניש לרסמו. א. האם בפורים יש חובה לשתות דווקא יין? ב. מה יעשה אדם שלא אוהב יין בכלל? האם מותר

המרכז ההלכתי העולמי

ע"י מורי הוראה מרבני בית מדרש "דרכי הוראה לרבנים" בראשות מורנו הרב יוסף אליהו שליט"א.

072-260-2020 (בשעות 12-22)

ניתן לשלוח שאלה בוואצפ למספר 054-319-8126

רביאנימ.online@gmail.com

באתר www.darchei-horaah.org

ספרו החדש של הרב שמואל אליהו

נבואות מתגשמות בישראל

למעלה מ-30 נבואות מתגשמות לנגד עינינו. הספר מביא נבואות מופלאות מושיעים בטבלאות נפתחות ונפתחות שמראים את גודל הנס.

לפרטים חפשו בגוגל "ספר הנבואה הרב שמואל אליהו" hanevuah.co.il